

Dušica Seferagić

KVALITETA ŽIVOTA I NOVA STAMBENA NASELJA

Sociološko društvo Hrvatske,
Zagreb 1988., 155. str.

U okviru biblioteke Revije za sociologiju, izašla je knjiga Dušice Seferagić: **Kvaliteta života i nova stambena naselja**. Knjiga se bavi problematikom novih stambenih naselja i njihovim utjecajem na kvalitetu života stanovnika. Autorica povezuje način stanovanja uz »kvalitetu života« da bi ustanovila kako ljudi žive u socijalizmu i pridonose li nova stambena naselja kvaliteti života ili je unazađuju.

Knjiga je tematski podijeljena u tri cjeline: U prvom dijelu pod naslovom »**Teorijski okvir**«, autorica objašnjava pristup problematici. Uvodi nas u problematiku polazeći od antropološke i društvene definicije stanovanja. Tendencija pristupa je ne da analizira postojeću situaciju, već da ukaže na mogućnosti kvalitetnijih uslova stanovanja. Predmet knjige je kvaliteta života u novim stambenim naseljima kolektivne izgradnje. Autorica se ne bavi različitim načinima stanovanja, nego jednim specifičnim koji se razlikuje od drugih po svojem obliku, načinu nastanka i upotrebnoj vrijednosti. Tri su razloga zašto je autorica izabrala naselja kolektivne stambene izgradnje:

a) zbog toga jer to postaje dominantan način stanovanja u urbanim sredinama;

b) kolektivno stanovanje je društveno organiziran način rješavanja stambenih potreba i kao takav najbolji za analizu samog društva;

c) dosadašnja istraživanja pokazuju da kvaliteta života u njima ne zadovoljava stanovnike, a podliježe društvenoj i znanstvenoj kritici. U centru autoričine pažnje su nova stambena naselja u Jugoslaviji mada su ona internacionalna pojava koja se javlja masovno nakon drugog svjetskog rata. Ono što Dušicu Seferagić zanima je kvaliteta života ljudi u naseljima. Pod kvalitetom života podrazumijeva mogućnost ljudi da sudjeluju u procesu koncipiranja, stvaranja i raspodjele stambenih uvjeta, te da u stambenoj okolini zadovoljavaju svoje svakodnevne potrebe. U radu je autorica pošla od konceptualizacije i kontekstualizacije problema u širi društveni okvir, stvorila je teorijsko-hipotetski okvir kako bi operacionalizacijom mogla ispitati valjanost pretpostavki i objasniti problem. U pojmovnoj analizi autorica objašnjava sintagmu »kvaliteta života u novim stambenim naseljima« navodeći sociofilozofsku literaturu i autore koji su svakidašnji život uvrstili među svoje predmete proučavanja, kao što su Marx, Engels, Lefebvre, Lukács, Hellerova. Karakteristično je za kvalitetu života da zbog svoje sveobuhvatnosti nema jasnu i jedinstvenu definiciju. Kvaliteta života pokriva dvije razine: životne uvjete i način i stil života. Autorica određuje značenje pojma »kvaliteta svakidašnjeg života« kao »cjelovitog procesa proizvodnje raspodjele i potrošnje upotrebnih vrijednosti i ljudskih odnosa primjerenih neotuđanim potrebama svih grupa i pojedinaca«. Ta definicija implicira pojmove »potreba« i »vrijednost«, koje autorica objašnjava i navodi brojne podjele prema A. Heller, Maslowu, Alderferu, Baumannu, B. Horvatu. Na isti način objašnjava pojam vrijednosti. Drugi dio sintagme odnosi se na nova stambena naselja kao specifičan

način stanovanja. Polazi od pojmova prostora, urbanih sredina, urbanizacije i stambenog pitanja, što dovodi do definicije stanovanja koja bi indicirala: »kvalitet svakodnevnog života na lokalnoj razini i obuhvaćala bi proizvodnju, raspodjelu i upotrebu stambene okoline«. Osnovna hipoteza rada je da: »... kvaliteta svakodnevnog života u novim stambenim naseljima ne zadovoljava složene stambene potrebe svojih stanovnika«.

Autorica navodi četiri čina otuđenja, što rezultira proširenjem osnovne hipoteze. Prvi čin otuđenja predstavlja partikularan pristup — zbog pretežno stambene monofunkcionalnosti novih naselja, koji stanovanje izdvaja kao neku posebnu, iz cjeline izdvojenu potrebu. Drugi čin otuđenja je element posredovanja u procesu proizvodnje, nasuprot direktnog učešća. Nemogućnost ljudi da izaberu svoje stambene uvjete već im te stambene uvjete određuje društveni (klasni) položaj, treći je čin otuđenja, a četvrti je čin redukcija čovjeka kao polivalentnog bića prakse, odnosa i razvoja na korisnika (stanara). Iz toga slijedi proširena osnovna hipoteza: »nova stambena naselja ne pružaju kvalitetan svakodnevni život ljudima u njima, ni na nivou koncepta, ni u procesu proizvodnje, ni u raspodjeli i upotrebi«. Nakon postavljene hipoteze, autorica objašnjava koncept novih stambenih naselja uz pomoć uvođenja konceptualne razine u analizu, što postavlja problem na viši nivo. Postiže se mogućnost analize ideja na kojima se zasniva novo stambeno naselje, ali i analize ciljeva i vrijednosti, tj. politike razvoja društva. Autorica uvodi razinu proizvodnje novih stambenih naselja što joj omogućuje analizu procesa njihovog nastanka. Time želi ukazati na brojnost sudionika u njihovom nastanku i na slojevitost sa-

mog procesa. Zatim ukazuje na ulogu vladajućeg društvenog odnosa u stanogradnji, na faze i aktere procesa proizvodnje novih naselja, na raspodjelu stambenog fonda, što obuhvaća uvođenje razine raspodjele u analizu i mehanizme distribucije.

Drugi dio knjige, pod naslovom »**Nova stambena naselja u svijetu i kod nas**«, podjeljen je u tri odjeljka, a obuhvaća neke primjere nastanka novih stambenih naselja u Zapadnoj Evropi, SSSR-u i Istočnoj Evropi.

Također obuhvaća nastanak novih stambenih naselja u Jugoslaviji i nastanak i razvoj novih stambenih naselja u Zagrebu. Za Zapadnu Evropu autorica pokazuje kakav utjecaj je imala industrijalizacija u 18. i 19. st. na stambenu izgradnju. Ono što je stvorilo uvjete za kapitalističku stanogradnju bila je industrijalizacija, urbanizacija i porast radničke klase. U dvadesetom stoljeću razvoj urbanizma kao struke i intervencija države u slobodne kapitalističke odnose stvaraju temelje ozbiljnijem društvenom angažiranju na planiranju razvoja gradova i stanovanja u njima. SSSR je bila najnerazvijenija i najruralnija zemlja i zbog toga je stambena izgradnja bila drugačija nego u ostalim zemljama. Autorica ukazuje na specifičnosti urbanizacije i ulogu države i partije u planiranju gradova Sovjetskog Saveza, a kasnije i cijelom istočnom bloku. Autorica objašnjava kako je porast demokratizacije utjecao na razlike u pristupu urbanizaciji, navodeći primjere za neke zemlje istočnog bloka. Također objašnjava distribuciju stanova u tim zemljama. U analizi nastanka novih stambenih naselja kod nas, autorica polazi od predratnog nasljeđa koje je utjecalo na razvoj novog društva, te objašnjava ekonomski i politički razvoj nakon drugog svjetskog rata. Po-

kazuje statističkim podacima nivo urbaniziranosti u nekoliko faza. Prva faza urbanizacije bila je od 1948—1953, a druga od 1953—1963. godine. Nakon te dvije faze slijedi privredna reforma 1964. i njen utjecaj na stambenu izgradnju sve do početka krize i stabilizacije. Autorica nas upoznaje sa razvojem stambenih naselja u Zagrebu počevši od predratnog perioda pa do razdoblja u kojem Zagreb ima metropolske karakteristike.

Treći dio knjige pod naslovom »**Istraživanja i alternative**« obuhvaća sociološka istraživanja novih stambenih naselja na primjeru Zagreba i elemente za alternativni pristup stanovanju.

Ovdje se autorica kritički osvrće na sociološka istraživanja novih stambenih naselja kod nas, strukturira upotrebnost vrijednost naselja koju dijeli na: morfologiju i prostornu organizaciju naselja, opremljenost i dostupnost sadržaja, sigurnost u naselju, socijalnu strukturu naselja, položaj socijalnih grupa u naselju, socijalne odnose, te održavanje, mijenjanje i razvoj naselja. U odjeljku »Elementi za alternativni pristup« autorica objašnjava osnovni pristup, optimalizaciju uvjeta života u novim stambenim naseljima i alternativni pristup stanovanju, što obuhvaća elemente za novu politiku urbanizacije i novu stambenu politiku.

Knjiga Dušice Seferagić vrijedna je pažnje ne samo sociologa, nego i urbanista, planera, projektanata, graditelja budućih novih stambenih naselja, jer može poslužiti kao putokaz za otklanjanje pogrešaka koje su nastale u većini dosadašnjih naselja.

Saša Vidas

Nikola Pastuović

EDUKOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Školske novine, Zagreb 1987, 139 + 4 str.

Pojam »edukacija« sve se češće kod nas upotrebljava u pojedinim znanstvenim disciplinama, kao i u stručnim krugovima.* To vjerojatno svjedoči ne samo o otvorenosti jezika i potrebama nekih disciplina za što boljim međusobnim razvijenim komunikacijskim simbolima, već i o tome da se preko pojedinih termina (pojmovi) sintetiziraju različitosti spoznaja i značenja kako bi se što efikasnije istraživalo i objašnjavalo suvremene odgojne i obrazovne fenomene. No, ponekad nova terminologija može značiti samo formalne promjene strukture, pokušaj traženja izlaza iz stvarnih teškoća u novim formama. Zato svaki novi pojam mora imati utemeljen i novi sadržaj ili novo značenje, pogotovo ako se prihvaćaju termini iz drugog jezičkog područja. U našem jeziku se razlikuju termini i pojmovi: odgoj i obrazovanje, kao uostalom i u nekim drugim jezicima (npr. u njemačkom *Erziehung*, *Bildung*), dok u nekim drugim terminološke distinkcije nisu precizne već kontekstualne (npr. u francuskom *l'education* ili engleskom *education*).

U knjizi »**Edukološka istraživanja**« Nikola Pastuović je na prikladan način prezentirao dio svojih radova nastalih posljednjih godina, koji aktualiziraju probleme odgoja i obrazovanja u širem kritičkom kontekstu, s jedne strane i s druge na indirektan način trebaju »poslužiti« autoru kao argumentacija za njegovo nastojanje

* Nikola Pastuović, 1987, *Edukološka istraživanja*, Školske novine, Zagreb.